

HUDUDLARNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNING ROLI

Ubaydullayeva Bonu Olimjon qizi

Sambhram universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21214609>

Annotatsiya. Ushbu tezida hududlarning investitsion jozibadorligini oshirishda xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy ahamiyati va roli tadqiq etilgan. Xorijiy investitsiyalarni hududlar iqtisodiyotiga jalb etishning ishlab chiqarish salohiyatini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish hamda hududlar iqtisodiy rivojlanishidagi nomutanosibliklarni kamaytirishga ta’siri yoritilgan.

Kalit so‘zlar: xorijiy investitsiyalar, investitsion jozibadorlik, hududiy iqtisodiyot, investitsiya muhiti, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, investitsiya loyihalari, iqtisodiy samaradorlik, hududiy rivojlanish, raqobatbardoshlik, investitsiya salohiyati.

Jahon iqtisodiyotida globallashtirish jarayonlarining chuqurlashuvi, xalqaro kapital harakatining jadallashuvi va mamlakatlar o‘rtasida investitsion resurslar uchun raqobatning kuchayishi hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish masalasini ustuvor iqtisodiy vazifalardan biriga aylantirmoqda. Xorijiy investitsiyalar hududlarning mavjud iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va eksport imkoniyatlarini kengaytirishning muhim moliyaviy manbalaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar nafaqat iqtisodiyotga qo‘shimcha kapital resurslarini olib kiradi, balki zamonaviy boshqaruv tajribasi, ilg‘or texnologiyalar, innovatsiyalar va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarining kengayishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli rivojlanayotgan mamlakatlarda xorijiy investitsiyalarni jalb etish va ularni hududlar iqtisodiy salohiyatidan kelib chiqqan holda samarali joylashtirish iqtisodiy siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda [1].

Bugungi kunda O‘zbekistonda ham hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish, mahalliy va xorijiy investorlar uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirish hamda investitsiya loyihalarini amalga oshirishga to‘sqinlik qilayotgan muammolarni bartaraf etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Mamlakat hududlarining tabiiy resurslari, mehnat salohiyati, ishlab chiqarish infratuzilmasi va geografik joylashuvdagi farqlar ularning investitsion imkoniyatlari va xorijiy kapitalni jalb etish darajasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Shu jihatdan, xorijiy investitsiyalarni hududlarning iqtisodiy imkoniyatlari va ixtisoslashuviga muvofiq jalb etish, investitsiya resurslarining hududlar o‘rtasida samarali taqsimlanishini ta’minlash hamda investitsiya loyihalarining natijadorligini oshirish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur tezisning maqsadi hududlarning investitsion jozibadorligini oshirishda xorijiy investitsiyalarning rolini o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va xorijiy kapital oqimini faollashtirishga qaratilgan takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Hududlarning investitsion jozibadorligi muayyan hududning mahalliy va xorijiy investorlarni jalb etish imkoniyatlarini ifodalovchi kompleks iqtisodiy tushuncha hisoblanadi. Investitsion jozibadorlik hududning tabiiy-iqtisodiy resurslari, ishlab chiqarish salohiyati, infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi, mehnat resurslarining sifati, bozor hajmi, institutsional muhit va investitsion xavflar kabi omillar ta’sirida shakllanadi.

Xorijiy investitsiyalar hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim omillaridan biri bo'lib, ularning jalb etilishi natijasida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil etish, mavjud korxonalarni modernizatsiya qilish va texnologik jihatdan yangilash imkoniyatlari kengayadi. Ayniqsa, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday investitsiyalar kapital mablag'lari bilan bir qatorda ilg'or texnologiyalar, innovatsion ishlab chiqarish usullari va zamonaviy boshqaruv tajribasining kirib kelishini ta'minlaydi [2].

So'nggi yillarda O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash, iqtisodiyotning turli tarmoqlariga xorijiy kapitalni faol jalb etish va hududlarning investitsion salohiyatidan samarali foydalanishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Investorlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, investitsiya faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish va tadbirkorlik faoliyatidagi ma'muriy to'siqlarni qisqartirish mazkur yo'nalishdagi muhim chora-tadbirlar hisoblanadi [3].

Xorijiy investitsiyalarning hududlar iqtisodiyotiga jalb etilishi bir qator ijobiy iqtisodiy natijalarni yuzaga keltiradi. Birinchidan, hududlarda yangi sanoat va xizmat ko'rsatish korxonalarining tashkil etilishi natijasida ishlab chiqarish hajmi ortadi va iqtisodiy faollik kuchayadi. Ikkinchidan, yangi ish o'rinlari yaratilishi hisobiga aholi bandligi va daromadlari oshadi. Uchinchidan, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yechimlarning joriy etilishi mehnat unumdorligi hamda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi. To'rtinchidan, eksportga yo'naltirilgan korxonalar faoliyatining kengayishi hududlarning tashqi iqtisodiy aloqalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, hududlar kesimida xorijiy investitsiyalarni jalb etish darajasida muayyan tafovutlar mavjud. Iqtisodiy va ishlab chiqarish infratuzilmasi rivojlangan, transport-logistika imkoniyatlari yuqori hamda yirik iste'mol bozorlariga yaqin hududlar investorlar uchun nisbatan jozibador hisoblanadi. Ayrim hududlarda esa muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, investitsiya loyihalari to'g'risidagi sifatli axborotlarning cheklanganligi, malakali kadrlar yetishmasligi va hududlarning investitsion imkoniyatlarini xalqaro miqyosda targ'ib qilish mexanizmlarining sustligi xorijiy kapital oqimini cheklovchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish uchun, avvalo, har bir hududning iqtisodiy, tabiiy va ishlab chiqarish salohiyatidan kelib chiqqan holda alohida investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Bunda hududlarning qiyosiy ustunliklarini aniqlash, yuqori qo'shilgan qiymat yaratuvchi istiqbolli investitsiya loyihalarini shakllantirish va ularni xorijiy investorlarga taqdim etish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, xorijiy investitsiyalarni faqat yirik sanoat markazlariga emas, balki investitsion faolligi nisbatan past bo'lgan hududlarga ham yo'naltirish mexanizmlarini rivojlantirish zarur. Buning uchun maxsus iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarini imkoniyatlaridan samarali foydalanish, investorlar uchun zarur infratuzilma sharoitlarini yaratish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish va hududiy investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviy usullarini joriy etish lozim.

Fikrimizcha, hududlarning investitsion jozibadorligini baholashda faqat jalb etilgan investitsiyalar hajmiga asoslanish yetarli emas. Bunda investitsiyalarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini ifodalovchi ko'rsatkichlarni ham hisobga olish zarur. Xususan, xorijiy investitsiyalar hisobiga yaratilgan yangi ish o'rinlari soni, ishlab chiqarish va eksport hajmining o'sishi, mehnat unumdorligi, mahalliyashtirish darajasi, soliq tushumlarining ortishi hamda

zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi hududiy investitsiya siyosati samaradorligini baholashning muhim mezonlari bo'lishi mumkin.

Shuningdek, hududlarning investitsion jozibadorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Hududlarning iqtisodiy salohiyati, mavjud infratuzilmasi, tabiiy resurslari, bo'sh yer maydonlari va istiqbolli investitsiya loyihalari to'g'risidagi ma'lumotlarni yagona raqamli platformada shakllantirish xorijiy investorlarning zarur axborotlarga tezkor ega bo'lish imkoniyatini oshiradi. Natijada investorlarning qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi va investitsiya loyihalarini amalga oshirish bilan bog'liq tranzaksiya xarajatlari kamayadi.

Umuman olganda, xorijiy investitsiyalar hududlarning ishlab chiqarish salohiyatini oshirish, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, zamonaviy texnologiyalarni jalb etish, aholi bandligini ta'minlash va hududlarning raqobatbardoshligini mustahkamlashning muhim omili hisoblanadi. Shu sababli hududlarning o'ziga xos iqtisodiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish va investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish O'zbekiston hududiy iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolishi lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. A UNCTAD. World Investment Report 2024: Investment Facilitation and Digital Government. – Geneva: United Nations Publications, 2024. – 244 p.
2. OECD. FDI Qualities Policy Toolkit. – Paris: OECD Publishing, 2022. – 184 p.
3. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrda O'RQ-598-son "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni // <https://lex.uz/docs/4664142>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar: statistik ma'lumotlar. – Toshkent, 2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Investitsiya faoliyati va xorijiy investitsiyalarni jalb etish bo'yicha rasmiy ma'lumotlar. – Toshkent, 2025.
6. World Bank. Uzbekistan Country Economic Memorandum: Fostering Private Sector-Led Growth and Global Integration. – Washington, DC: World Bank, 2024.
7. UNCTAD. World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. – Geneva: United Nations Publications, 2025.
8. OECD. OECD Investment Policy Reviews: Uzbekistan 2024. – Paris: OECD Publishing, 2024.